

- Pedagogicko-psychologickej, metodickej a praktickej prípravy.
- Filozofickej prípravy.
- Riadiacej, ktorá je vo vzťahu s didakticko-metodickou, formatívno-rozvíjajúcou a praktickou zložkou odbornosti.

f) V systéme, obsahu i formách a metódach prípravy treba sa odstrániť z prípravy učiteľov pamäťové osvojovanie poznatkov, akcentovať tvorivosť a rozvíjanie tvorivého pedagogického myslenia. Na plnení tejto požiadavky sa musia podieľať všetci učители učiteľských fakúlt, včítane cvičných učiteľov.

g) Reforma učiteľského vzdelávania v nových podmienkach je v priamej závislosti od vedeckej a pedagogickej pripravenosti vysokoškolského učiteľa. Naňhavo sa vyžaduje na základe autodiagnózy kriticky prehodnotiť u každého učiteľa pripravenosť plniť nové úlohy. Ide o zložitý proces vnútorného pretvárania subjektu a to nielen z vedeckého hľadiska korigovať a modifikovať svoje názory, teórie, ale aj svoje postoje a presvedčenia, ktoré vybočujú z rámca demokratických a ľudských princípov. Zbaviť sa všetkého, čo brzdí vývoj. Základným kritériom vnútornej prestavby osobnosti každého musí byť morálny profil, úprimnosť prejavu, odbornopedagogická erudícia, schopnosť formovať učiteľský dorast v súlade s novými úlohami a cieľmi, výsledky dosiahnuté v práci so študentami, ktorí sa musia pretvárať na aktívny tvorivý subjekt. Sú to aj výsledky vedecko-výskumnej práce a publikačnej činnosti. Tento proces vnútorného prerodu predpokladá vytvoriť pokojnú a tvorivú atmosféru pre prácu vysokoškolského učiteľa, zmeniť direktívny model riadenia jeho práce na model demokratický.

Vplyv pedagogickej zložky na formovanie osobnosti budúceho učiteľa

Pavol Masarik

Osobnosť učiteľa je jedným z mnoha činiteľov formovania osobnosti mladého človeka, je osobnosťou, z ktorej si žiaci berú vzor a podľa nej usmerňujú svoje konanie a činnosť. Pri charakteristike vlastnej prestavby výchovného vplyvu učiteľovej osobnosti profesor A. Jurovský píše, že tu nejde len o kvantitatívne alebo mechanické účinky, ale aj o odraz osobných kvalít učiteľov na osobné kvality žiakov. Pri vysvetľovaní tohoto vplyvu uvádza: "Ponajprv učiteľ nie je len mechanickým skúšateľom a posudzovateľom, ale aj osobou, ktorá so všetkými svojimi znakmi a vlastnosťami má nepretržitý vplyv na žiakov, ktorá sa odráža v ich kvalitatívnych stránkach, v ich povahových

vlastnostiach, ktorá ich z povahovej a charakterovej stránky formuje." Učiteľovu osobnosť chápeme ako súhrn jeho vlastností, ich prejavy v jeho správaní a konaní, ktorí istým spôsobom buď kladne alebo záporne vplyvajú na žiakov a súčasne ovplyvňujú aj výsledky učiteľovej práce a žiakovej činnosti: V príprave učiteľov pre 1. stupeň ZŠ zohrali pedagogické fakulty významnú úlohu. Nadviazali na stredoškolské vzdelávanie učiteľov na učiteľských ústavoch, pedagogickom gymnáziu a pedagogických školách.

Racionálna a účelná profilácia štúdia odboru učiteľstva pre 1. stupeň ZŠ si v súčasnosti vyžaduje

- aby absolvent, budúci učiteľ, bol pripravený v oblasti biológie a filozofických vied s dôrazom na spoločenskú zameranosť, zaujímal sa o spoločenské dianie, o rozvoj vedy, techniky, kultúry a umenia;
- dôkladnú prípravu v pedagogicko-psychologických disciplínach, ktoré utvárajú odbornú profiláciu štúdia, znalosť zákonitostí výchovno-vzdelávacieho procesu, schopnosť organizovať a riadiť prácu detí ako aj výchovu k hlbokkej láske k deťom mladšieho školského veku, k vlastnému svedomitému úsiliu chcieť a vedieť porozumieť svetu detí, ich citovo-vôľovému životu a túžbam;
- vysoké všeobecné vzdelanie v predmetovo -odborných disciplínach, najmä v materinskom jazyku a v matematike s ich metodikami, s ovládaním vysokej kultúry reči a komunikatívnych zručností;
- ovládať didaktiku vyučovacích predmetov, ktoré dotvárajú profil učiteľa tak, aby absolvent mal zmysel pre hudbu, ovládal hru na nejakom hudobnom nástroji tak, aby dokázal zahrat' piesne predpísané učebnými osnovami, bol schopný oživiť vyučovanie hudobnopolohovými cvičeniami, mal primerané kresliarske zručnosti, aby dokázal zručne robiť náčrty (schémy) v matematike, materinskom jazyku, prvouke, prírodovede a vlastivede, zručnosť pre ručné práce a krasopisné písanie;
- ovládať metodiku práce s dospelými, najmä s rodičmi svojich žiakov, mať primerane vypestovaný vzťah ku človeku, ľuďom a k mládeži, ktorý premieta do konkrétnej podoby medziľudských vzťahov na pracovisku v učiteľských kolektívoch;
- mať prehľad o obsahu práce detských organizácií a dokázať usmerniť záujem, o vstup do niektorej z nich, usmerňovať a spolupracovať so zodpovednými vedúcimi, aby ich pôsobenie bolo čo najefektívnejšie a pomáhalo dotvárať detskú osobnosť.

Každá z uvedených zložiek sa v osobnostnom profile učiteľa prejavuje osobitne a zvlášť výrazne, avšak vo svojej pôsobnosti na žiakov vo výchovno-vzdelávacom procese je medzi nimi úzky vzájomný vzťah. V prípade narušenia niektorej z nich sa tento nedostatok môže neskôr negatívne prejavovať na formovaní správneho vzťahu medzi učiteľom a žiakom, preto sa stále zamýšľame nad skladbou učebného plánu, ktoré predmety do neho zaradiť.

aby príprava adeptov čo najviac zodpovedala potrebám výchovnej a vzdelávacej praxe.

Vo svete na viacerých vysokých školách sa osvedčil v praxi celý systém alternatívne koncipovaných požiadaviek na študentov, ktorý umožňuje rozvinúť všetky ich schopnosti. Vychádzajúc z tohoto faktu učebný plán potom obsahuje predmety :

- z á k l a d n é - ktoré sú nezbytné nutné pre výkon povolania, a preto si ich zapisujú všetci študenti, ich absolvovanie je povinné pre všetkých v tomto študijnom odbore;

- r o z š i r u j ú c e - ktoré prehľbujú vedomosti v určitom odbore, si vyberajú sami študenti podľa vlastného záujmu, ich absolvovanie nie je povinné pre všetkých, ale len pre tých, ktorí si predmet vybrali;

- o s t a t n é - doplnkové predmety, ktoré zabezpečujú rozvoj vedomostí získaných v rámci predmetov základných alebo rozširujúcich tým, že sú podmienkou k osvojeniu si určitého učiva.

Bolo by vhodné považovať, ktorú z uvedených možností pri tvorbe učebného plánu pre štúdium učiteľstva pre 1. stupeň ZŠ zvoliť. Koncipovanie učebného plánu s možnosťou voľby predmetov umožňuje rozvoj individuálnych schopností jednotlivca, umožňuje aj rýchlejšiu inováciu obsahu učiva, no je tu treba požiadavky presne terminovať a splniť tak, aby zvládnutie učiva základných predmetov bolo čo najefektívnejšie a v náležitom čase.

Zostavenie takého učebného plánu pre štúdium učiteľstva 1. stupňa ZŠ je však dosť náročné, lebo učiteľ na tomto type školy musí zvládnuť na primeranej úrovni obsah všetkých vyučovacích predmetov stanovených v učebnom pláne. Požiadavka je, aby učiteľ (najmä na školách s menším počtom tried) sám zvládol výučbu stanoveného obsahu, lebo tu niet možnosti špecializácie sa na niektorý predmet, žiaci musia absolvovať všetky predmety a teda aj učiteľ musí byť pripravený tak, aby dokázal sprostredkovať žiakom celý výchovno-vzdelávací obsah.

Trojzložkový učebný plán dáva prehľad o zastúpení jednotlivých predmetov podľa ich dôležitosti pre učiteľskú prax. V priemeranom rozsahu je treba zdôrazniť zastúpenie odborných predmetov spolu s metodikami, čo je s ohľadom na prípravu učiteľov 1. stupňa ZŠ najdôležitejšie. Pedagogicko-psychologické disciplíny treba zaradiť na začiatku štúdia pred priebežnou pedagogickou praxou s metodikmi, aby študenti mohli dôsledne aplikovať získané teoretické vedomosti na výchovno-vzdelávaciu prax. Pokiaľ sa týka vzdelávacieho obsahu pedagogiky je treba rešpektovať základný systém pedagogickej vedy, teda postupne zaradiť do obsahu vybrané kapitoly zo všeobecnej pedagogiky, didaktiky, teórie výchovy, výchovy mimo vyučovania, dejín pedagogiky, špeciálnu pedagogiku. Túto skutočnosť rešpektuje aj súčasný učebný plán.

Potreby praxe si vyžadujú zaradiť aj pedagogickú komunikáciu, ktorá pomáha lepšie zvládnuť nadviazanie kontaktu so žiakmi, spolupracovať s nimi a pedagogickú diagnostiku, ktorá umožnía budúcemu učiteľovi zaistiť a postupne odstrániť poruchy vznikajúce u jedinca v priebehu výchovného pôsobenia.

Organickú jednotu s teoretickou prípravou tvorí aj pedagogická prax v príprave učiteľov. Jednoznačne sa ukazuje potreba posilniť a zefektívniť výučbu pedagogiky a metodík predmetov, rozvíjať praktické pedagogické zručnosti, potrebné na vyučovanie a výchovnú prácu s deťmi a pôsobenie učiteľa na verejnosti. V nadväznosti na rôzne typy a druhy pedagogických praxí, ktoré majú svoj vymedzený cieľ, obsah, metódy a formy pedagogického pôsobenia, ktorým sa má študent naučiť, je treba realizovať priebežnú a súvislú pedagogickú prax, vychovávateľskú prax i prax v letných detských táboroch. Prax si vyžaduje dôkladnejšie pripraviť študentov na samostatnú pedagogickú činnosť, zoznámiť sa s rôznymi druhmi výchovných zariadení. Bolo by účelnejšie nevymedzovať rozsah hodín pedagogickej praxe na 0/2 + rozbor, ale poskytnúť študentom priestor na cvičnej škole počas celého dňa a tak im umožniť preniknúť hlbšie do celého výchovno-vzdelávacieho pôsobenia i ostatnej činnosti školy a učiteľa. Jednou z ciest by bolo aj priame pričlenenie fakultnej školy a výchovných zariadení k fakulte, alebo optimalizovať a stabilizovať sieť fakultných škôl v mieste fakulty.

Záverom treba zdôrazniť, že by bolo žiadúce vytvoriť pracovnú skupinu, ktorá by problém prípravy učiteľa dôsledne analyzovala a spracovala by taký učebný plán, ktorý by plne rešpektoval špecifickú prácu učiteľa 1. - 4. ročníku základnej školy. Úloha je to závažná, no k jej plneniu musíme pristupovať zodpovedne, vybrať takých adeptov učiteľstva, ktorí majú vzťah k učiteľskej práci, majú predpoklady a aj talent pre výchovnú prácu, majú vzťah k učiteľskému povolaniu. Musíme budúcich učiteľov vychovať tak, aby boli po metodologickej stránke dobre pripravení pre prácu so žiakmi, aby odchádzali do praxe s potrebnou zásobou teoretických vedomostí i pedagogických zručností, aby dobre zvládli prácu učiteľa na 1. stupni základnej školy a neustále sa v nej zdokonaľovali.